

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTAB O'QITUVCHISIDA IJODKORLIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

Qurbonov Nuriddin Yahoqulovich¹, Qirg'izova Dilafruz Xolbutayevna²

*¹Jizzax viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazi
"Pedagogika va psixologiya, ta'lim texnologiyalari" kafedrasida dots. v.b., PhD,*

*²Jizzax shahar 17-umumiy o'rta ta'lim maktabi oily toifali texnologiya fani
o'qituvchisi, O'zbekiston*

e-mail:fayzulla.alimov.1985@mail.ru

Annotatsiya: Bugungi kunda maktab yoshidan boshlab, har bir vaziyat ijodiy yondashuvni talab qiladi, shuning uchun o'qituvchi har qanday muhitda o'quvchilarni kasbiy-ijodiy faoliyatga tayyorlashlari kerak, chunki ijodiy fikrlash fanning dvigatelidir. Maqolada maktab o'qituvchisining ijodkorlik kompetensiyani rivojlantirishning ayrim jixatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, kompetensiya, kompetentlik, ta'lim, rivojlantirish.

Аннотация: Сегодня, начиная со школьного возраста, каждая ситуация требует творческого подхода, поэтому педагог в любой среде должен готовить учащихся к профессиональной и творческой деятельности, ведь творческое мышление является двигателем науки. В статье рассматриваются некоторые аспекты развития творческой компетентности школьного учителя.

Ключевые слова: креативность, компетентность, компетентность, образование, развитие

Jamiyatining zamonaviy maktab o'qituvchisi deganda atrof-muhit va boshqa insonlar bilan uyg'un munosabatda bo'ladigan ijodkor, topqir, tashabbuskor, doimiy rivojlanayotgan shaxs tushuniladi. Zamonaviy bozor tizimining beqarorligi sharoitida faol, kuchli bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lgan shaxsgina yuqori raqobatga bardosh bera oladi. Ushbu maqsadga muvaffaqiyatli erishish uchun o'qituvchidan yangicha yondashuvlarni talab qiladi.

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, ko'plab tadqiqotchilar professional kompetensiyaning shaxsiy tarkibiy qismiga e'tibor berishadi.

Shu bilan birga, xorijiy tadqiqotchilar asosiy komponent sifatida kompetensiyaning faoliyat tomonini, mutaxassisning ish joyida o'zini qanday tutishini, kasbiy maqsadlar bilan belgilanadigan turli vaziyatlarda mavjud kompetensiyalardan qanchalik foydalana olishini aniqlaydilar.

Maktab yoshidan boshlab, har bir vaziyat ijodiy yondashuvni talab qiladigan raqobat muhitida o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashlari kerak, chunki ijodiy fikrlash fanning dvigateli, taraqqiyotning kalitidir [1].

A. Disterveg shunday deb yozgan edi: "... hech kim o'zida yo'q narsani boshqalarga bera olmaganidek, u o'zi ham rivojlanmagan, o'qimagan va bilimli bo'lmagan boshqalarni ham rivojlantira va tarbiyalay olmaydi" [2].

Yuqorida qayd etilgan ta'lim tendentsiyalarini hisobga olgan holda, o'quv faoliyatida o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari va ijodkorligini rivojlantirish zarurati birinchi o'ringa chiqadi. Shu bilan birga, o'qituvchining o'zi bu fazilatlariga ega bo'lmasa, ularni o'quvchilarida muvaffaqiyatli rivojlantira olmaydi.

Hozirgi ijtimoiy vaziyat barcha sohalarda innovatsion jarayonlarni faollashtirish masalasini ancha keskin ko'tardi. Shu bilan birga, ta'lim sohasi asosiy ijtimoiy institutlardan biri sifatida zamonning har qanday tendensiyalariga eng samarali va tezkor javob beradi, ta'limning barcha bosqichlari raqamli texnologiyalarning eng so'nggi yutuqlaridan foydalangan holda masofaviy formatga o'tkazildi.

Hozirgi davr talabi pedagogika oliy o'quv yurtlari bo'lajak o'qituvchilar (talabalar)ga yuqori talablarni qo'yimoqda. Ular orasida ijodiy mustaqillik va o'z-o'zini anglash qobiliyati, fikrlash qobiliyati, ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilash, etakchi pedagogik texnologiyalarni aniqlash va samarali amalga oshirish qobiliyati mavjud. Shu bilan birga, bugungi kunda pedagogika oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining kasbiy qobiliyatlari va ularning kasbiy kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar o'rtasidagi qarama-qarshilik doimiy ravishda o'sib bormoqda hamda uni faqat bo'lajak o'qituvchi shaxsini maqsadli shakllantirish jarayonida engib o'tish mumkin, bu pedagogikaning nazariy asoslarini aniq amaliy sharoitlarda amalga oshirish uchun moslashtirish va modernizatsiya qilish bo'yicha kompleks yondashuvga asoslanadi.

Ijod va uning xususiyatlariga oid adabiy manbalar va ilmiy ma'lumotlarni qiyosiy tahlil qilish ijodiy rivojlanishning qaysi mezoni va jihati asos bo'lishiga qarab ijodkorlikning uchta asosiy tushunchasini ajratib ko'rsatish imkonini beradi:

1) Ijodkor shaxsini markazlashtirish kontseptsiyasi, yangi va noyob narsaning yaratuvchisi sifatida, o'zlarining ruhiy harakatlariga asoslangan.

2) Ijodiy faoliyatning asosiy natijasi va maqsadi sifatida ijodiy mahsulot yaratishning san'at tarixi kontseptsiyasi.

3) Insonning eng oliy aqliy faoliyati sifatida ijodiy jarayonni amalga oshirishning psixofiziologik tushunchalari.

Ijodiy jarayonning markazida ko'pchilik tadqiqotchilar inson tafakkuri, ruhi, mahsulotning ilhomlantirilgan yaratilishini keltirib chiqaradigan o'ziga xos his-tuyg'ularning harakatini ko'radilar.

Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, shaxsning aniq maqsadi bo'lsa, muammo aniqlanadi, tushuncha va g'oyalar paydo bo'ladi, ular rivojlanish jarayonida tugallangan ijodiy yechim xarakterini oladi.

Shunday qilib, ijod toifasi daholig, iqtidor, alohida shaxsiy xususiyatlari sohasidan chetlashtirildi va intellektual va ma'naviy o'z-o'zini takomillashtirish natijasi sifatida qarala boshlandi.

Zamonaviy olimlar tomonidan ijodkorlik pedagogikasining asosiy vazifasi shaxs shakllanishining asosiy qonuniyatlarini, uning ijodiy salohiyatini ochib berish mexanizmlarini aniqlash va uning qobiliyatlarini maksimal darajada ro'yobga chiqarishdan iborat deb hisoblaydi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, pedagogik ijod o'zining mazmuni, tashkiliy shakllari, uslublari va usullari bilan xilma-xildir, ammo hozirgi vaqtda o'qituvchi ijodiyotining asosiy yo'nalishlari va buning uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar sifatida quyidagilar ajralib turadi:

1. O'qitishning maqsad va vazifalarini yangi mehnat sharoitlariga nisbatan o'zgartirish; har bir o'quvchi va o'quvchilarning alohida guruhlari uchun qiyinchiliklarni bashorat qilish va rivojlanish istiqbollari belgilash; o'qitishning har bir bosqichida muammolarni o'ziga xos tarzda shakllantirish qobiliyati.

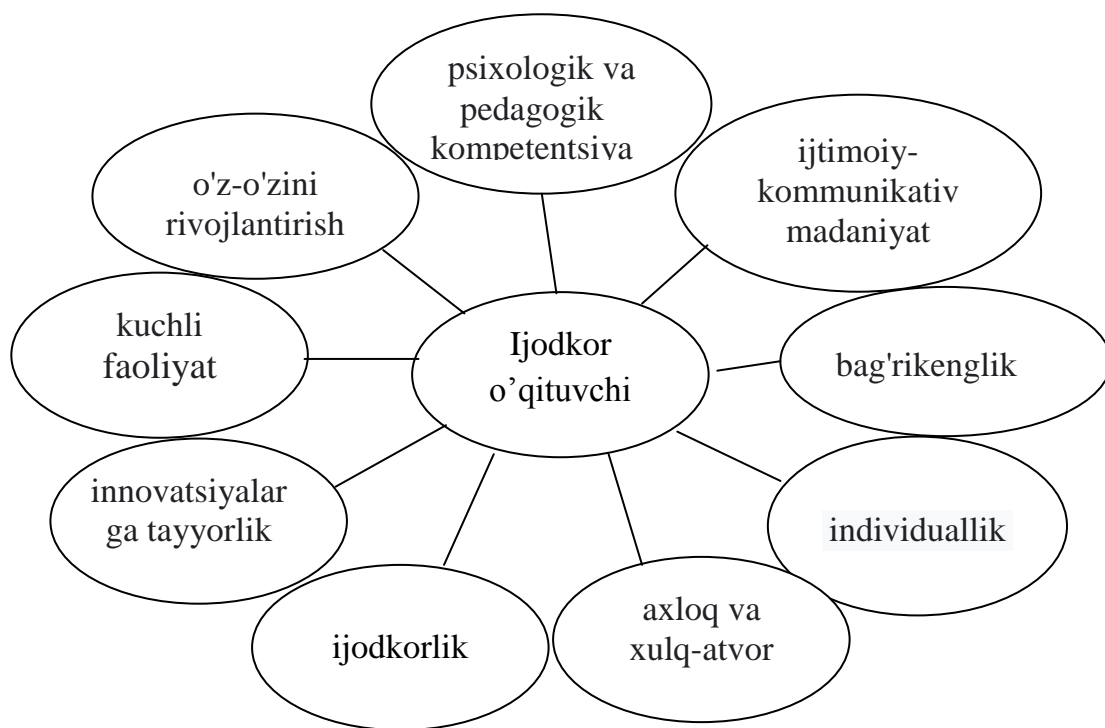
2. Ta'lim dasturlari mazmunini takomillashtirish, qo'shimcha ma'lumotlarni tanlash va tizimlashtirish asosida ta'lim mazmunini o'zgartirish, ta'lim va tarbiya vazifalariga muvofiq; ta'lim jarayonini yangicha tashkil etish.

3. Ta'lim samaradorligiga erishish uchun tegishli innovatsion shakllar, uslublari va ish usullarini tanlashdan iborat bo'lgan o'qitish uslublari va usullarini qayta ko'rib chiqish.

4. Dars uchun zamonaviy o'quv qurollari, o'quv qo'llanmalaridan foydalanish, ko'rgazmali qurollarni nostandart loyihalash, ularni oqilona uyg'unlashtirish va taqdim etish (masalan, raqamli o'qitish vositalaridan foydalanish).

5. O'quv jarayonini funksional, tashkiliy, didaktik, texnologik darajalarda ijodiy tashkil etish.

Turli mualliflarning pozitsiyalarini umumlashtirish, shuningdek, etakchi innovatsion o'qituvchilarning shaxsiy fazilatlarini o'rganish bo'yicha turli xil eksperimental tadqiqotlar materiallari ijodiy o'qituvchi modelini yaratishga imkon berdi (1-rasm).

1-rasm. Ijodkor o'qituvchi modeli

Shu bilan birga, ushbu komponentlarning har biri zamonaviy maktab sharoitida va ta'lim tizimini o'zgartirishda o'qituvchining kasbiy o'zini o'zi rivojlantirishi va o'zini o'zi anglashiga hissa qo'shadigan bir qator shaxsiy fazilatlar tufayli to'ldirilishi va o'zgartirilishi mumkin.

O'qituvchi shaxsini ijodiy rivojlantirish muammosi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, zamonaviy o'qituvchining kasbiy ijodiy faoliyatini amalga oshirishning ma'lum bir modeli mavjud bo'lishiga qaramay, har bir o'qituvchining ijodkorligi o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Har bir holatda individual faoliyat uslubi shaxsiy fazilatlarining o'ziga xos kombinatsiyasiga, muloqot uslubiga, innovatsiyalarni kiritishga tayyorligiga va boshqalarga bog'liq.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki zamonaviy maktabda o'qituvchi ijodining o'rni, ayniqsa, beqaror va og'ir ijtimoiy vaziyatning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, juda dolzarb ko'rinadi. Bu, jumladan, bugungi kunda jamiyat maktab oldiga qo'yadigan ta'lim va ijtimoiy ahamiyatga ega maqsadlarga erishishning boshqa yo'li va mexanizmi yo'qligi bilan bog'liq. Ayniqsa - ta'lim texnologiyalarini jadal qayta qurish zaruriyatini hisobga olgan holda; ta'lim jarayonini tashkil etishning yangi shakllari, usullari va vositalaridan foydalanish; kutilayotgan natijalar va bitiruvchi shaxsining xususiyatlarini aniqlashning yangi standartlari va yondashuvlarini o'zlashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Творческая активность педагога как условие реализации творческой деятельности / [infourok.ru>vistuplenie-na...razvitiya-tvorchestva...](http://infourok.ru/vistuplenie-na-razvitiya-tvorchestva...)
2. Дистервег А. Руководство к образованию немецких учителей А. Дистервег // Дистервег А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Учпедгиз, 2017. – С. 136-203.